

Dominik Hryszkiewicz, Judyta Kubiak

Kobiety w Policji

Teoria i praktyka

Szczytno 2016

Recenzent

Ludmila Gregušová

Redakcja Wydawcy

Justyna Zaryczna

Robert Ocipiński

Projekt okładki

Agnieszka Kamińska

© Wszelkie prawa zastrzeżone — WSPol Szczytno

ISBN 978-83-7462-558-6

e-ISBN 978-83-7462-559-3

Druk i oprawa:

Dział Wydawnictw i Poligrafii Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie

12-100 Szczytno, ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 111

tel. 089 621 51 02, fax 089 621 54 48, e-mail: wwip@wspol.edu.pl

Objętość: 6,34 ark. wyd. (1 ark. wyd. = 40 tys. znaków typograficznych)

Spis treści

Wstęp	5
Rozdział I	
Instytucja Policji	9
1. Historia formowania się policji	9
2. Obecny model organizacyjny polskiej policji.....	14
3. Obecność kobiet w obszarze bezpieczeństwa na przestrzeni lat.....	20
Rozdział II	
Policja jako grupa dyspozycyjna	27
1. Idea powstawania grup dyspozycyjnych.....	27
2. Rola i zadania grup dyspozycyjnych w zapewnieniu bezpieczeństwa	33
3. Specyfika procesu zarządzania w służbach mundurowych	39
Rozdział III	
Kobieta w policji	49
1. Psychofizyczne predyspozycje kobiet a kryteria doboru do policji.....	49
2. Stereotyp kobiety policjanta	57
3. Wizerunek kobiety w policji	63
Rozdział IV	
Metodologia badań własnych	103
1. Przedmiot i cel badań	103
2. Problemy badawcze.....	105
3. Metoda, technika i narzędzie badawcze.....	107
4. Organizacja i teren badań	110
Rozdział V	
Analiza i wyniki badań własnych	113

Zakończenie	133
Bibliografia	135
Literatura przedmiotu.....	135
Akty prawne.....	141
Inne źródła	142
Strony internetowe	142
Aneks	
Spis wykresów.....	147
Spis tabel.....	150
Ankieta. Wizerunek kobiet w polskiej Policji.....	151
Kwestionariusz ankiety	154

Wstęp

Instytucja Policji z racji swojej misji zajmuje centralne miejsce w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego. Zaspokaja jedną z najważniejszych potrzeb społecznych — potrzebę bezpieczeństwa. Podjęcie problematyki służby w aspekcie płci jest podyktowane zarówno społecznymi oczekiwaniami w tym zakresie, jak i zmianą postrzegania roli oraz wizerunku kobiet w służbach mundurowych. Podkreślić należy rosnące w ostatnim okresie zainteresowanie tą problematyką oraz szereg inicjatyw podejmowanych w tym obszarze przez środowiska kobiece w formacjach mundurowych.

Kobiety stanowią bezcenny kapitał każdej organizacji, dlatego tak ważna jest ich aktywizacja oraz właściwe zidentyfikowanie potrzeb związanych z rozwojem zawodowym, szkoleniem i doskonaleniem ich umiejętności.

Zarówno w środowiskach naukowym, jak i związanym ze służbami mundurowymi przeprowadzane są różne badania, których tematyka oscyluje wokół problemów kobiet w służbach. Zasadne wydaje się skanalizowanie oraz uporządkowanie badań w tym obszarze, a także przeprowadzanie cyklicznych analiz porównawczych we wszystkich służbach mundurowych.

Obecnie głosy funkcjonariuszek z jednostek terenowych, dotyczące różnych problemów w życiu zawodowym czy osobistym, sugerują potrzebę stworzenia wspólnego dla wszystkich służb tzw. forum dobrych praktyk, dostępnego dla wszystkich funkcjonariuszek czy pracowników cywilnych. Tego typu platforma wymiany doświadczeń i wzajemnego wspierania się wydaje się zasadną inicjatywą.

W kwietniu 2014 r. w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie odbyła się konferencja naukowa, która była jednym z głównych przedsięwzięć organizacyjnych w tym obszarze.

W spotkaniu uczestniczyły pracownice oraz funkcjonariuszki przede wszystkim Policji (z różnych jednostek i komórek organizacyjnych), Służby Więziennej, wojska, Biura Ochrony Rządu, Straży Granicznej oraz takich uczelni, jak Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Uniwersytet Gdański, Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni, Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych w Dęblinie.

Uczestnicy konferencji doszli zgodnie do wniosku, że potencjał kobiet w zarządzaniu w służbach mundurowych nie jest w pełni wykorzystywany.

Powodów, dla których warto poruszać problematykę płci w formacjach mundurowych, jest co najmniej kilka. Rozwój społeczny, ekonomiczny i gospodarczy końca XX w. spowodował liczne przemiany w społeczeństwie, które wymogły konieczność stworzenia nowego zasobu kompetencji niezbędnych w życiu społeczno-zawodowym, tak aby odpowiadały potrzebom całej społeczności, niezależnie od płci, pozycji społecznej, rasy, kultury, pochodzenia czy języka.

Odpowiednie przygotowanie policjantek i policjantów do radzenia sobie z wyzwaniami społeczeństwa informacyjnego, wielokulturowego i tolerancyjnego zadecyduje o sukcesie w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego w jego strategicznych obszarach.

Kompetencja, rozumiana jako wiedza i umiejętność praktyczna, powinna wyróżniać daną osobę pod względem poziomu sprawności, a także skuteczności odpowiadającej oczekiwaniom jakościowym podczas realizacji zadań służbowych. Człowiek kompetentny jest odpowiednio przygotowany do określonych działań. Kompetencja jest złożoną, praktyczną i ważną umiejętnością, która dotyczy nie tylko samego działania (systemu czynności), lecz przede wszystkim zdolności danej osoby. Czy można zatem dzielić kompetencje ze względu na płeć, czy też warto zacząć odróżniać cechy od kompetencji?

Policja wpisuje się w realizację strategii równości szans w Unii Europejskiej, z uwzględnieniem zróżnicowanych sytuacji życiowych obu płci. Wskaźnik zatrudnienia kobiet w formacji jest bliski 15% i z każdym rokiem wzrasta. Z drugiej strony, pokolenia kobiet, które dopiero kilka lat temu zaczęły dynamizować procesy kadrowe, już pokazują swój profesjonalizm — zarówno w codziennej służbie patrolowej, plutonach bojowych kontyngentów policyjnych, jak i zarządzając lub współzarządzając garnizonami szczebla wojewódzkiego, szkołami Policji czy komórkami organizacyjnymi Komendy Głównej Policji. Kariery policyjne kobiet, kiedyś wyjątkowe i przykuwające uwagę mediów, dziś coraz wyraźniej wpisują się w naturalny krajobraz struktury zatrudnienia w Policji.

Biorąc pod uwagę krajowe oraz międzynarodowe uregulowania prawne, mające na celu wprowadzanie równości szans dla kobiet i mężczyzn w różnych aspektach życia społeczno-zawodowego, komendant główny Policji podjął decyzję o powołaniu w strukturze Komendy Głównej Policji Zespołu ds. strategii równych szans w Policji, aby móc w sposób systemowy analizować kwestie i zagadnienia równościowe w formacji. Celem

zespołu ma być ustanowienie grupy analityczno-wdrożeniowej ds. wyrównywania szans w Policji oraz równego traktowania bez względu na płeć, reprezentowanie Policji w gremiach zewnętrznych (w tym międzynarodowych) w przedmiotowym zakresie oraz prowadzenie Banku Dobrych Praktyk. Istotną rolę odgrywa także zapewnienie spójnej komunikacji oraz profesjonalnego *public relations*, między innymi w zakresie prowadzenia kampanii informacyjnych.

Niniejsza publikacja jest wielopłaszczyznową próbą ukazania problematyki kobiet w Policji. Zawiera autorskie badania dotyczące postrzegania kobiet w Policji przez otoczenie, a więc osoby niezwiązane ze służbami mundurowymi oraz postrzeganie policjantek oczami współpracowników policjantów. Są to badania, których nie można ze sobą porównać w sposób dosłowny ze względu na istotne różnice metodologiczne, co nie zmienia faktu, że wskazują one na pewne istotne tendencje zachodzące w świadomości społecznej. Dlatego intencją autorów było podjęcie tej problematyki w sposób możliwie wielopłaszczyznowy, co, jak zorientuje się czytelnik, nie wyczerpuje w pełni podjętego tematu. Można nawet powiedzieć, że wnioski z badań stanowią początek do szerszej dyskusji dotyczącej problematyki płci we wszystkich służbach mundurowych w Polsce.

Rozdział I

Instytucja Policji

1. Historia formowania się policji

Społeczne oczekiwania wobec administracji państwowej, jak również zmieniające się z biegiem lat relacje na gruncie obywatel — państwo wywarły niewątpliwie znaczący wpływ na kształtowanie pojęcia „policja”. Do przełomu XVIII i XIX w. termin ten obejmował znacznie szerszy zakres niż tylko działalność związaną z utrzymaniem bezpieczeństwa i porządku publicznego. Początkowo kompetencje policji dotyczyły niemalże całości szeroko rozumianej działalności państwowej. W późniejszych latach zostały one zredukowane głównie do zadań związanych z finansami, wojskiem oraz wymiarem sprawiedliwości¹. Jednakże dopiero pod koniec XVIII w. określenie „policja” zyskało znaczenie zbliżone do jego współczesnego pojmowania, utożsamianego z rodzajem instytucji, organu władzy, zajmującej się problematyką bezpieczeństwa.

Okres panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego to przede wszystkim pierwsza poważna próba zreformowania i modernizacji aparatu państwowego, w tym jak można się domyślić organów policyjnych. W 1775 r. utworzona została Rada Nieustająca, składająca się z 5 departamentów, wśród których znajdował się Departament Policji, jako organ państwowy sprawujący nadzór oraz kontrolujący wszystkie inne organy o charakterze policyjnym na terenie całego kraju². Niemniej jednak, jak zaznaczyli Arkadiusz Letkiewicz i Piotr Majer, „Najistotniejsza z dzisiejszego punktu widzenia działalność Departamentu Policji, jaką powinno być zapobieganie i zwalczanie przestępczości, była jego najsłabszą stroną”³.

¹ A. Misiuk, J. Gierszewski (red. nauk.), *Z problemów bezpieczeństwa. Policja a zagrożenia globalne*, Chojnice 2010, s. 7.

² A. Misiuk, *Instytucje policyjne w Polsce. Zarys dziejów. Od X wieku do współczesności*, Szczytno 2006, s. 17–18.

³ A. Letkiewicz, P. Majer, *Polska policja*, Szczytno 2011, s. 26.

W 1789 r. Rada Nieustająca, w wyniku decyzji Sejmu Wielkiego, została rozwiązana, a wraz z nią zakończył działalność wspomniany Departament Policji. Dwa lata później, w miejsce departamentu powołana została Komisja Policji Obojga Narodów, której priorytetowymi zadaniami była dbałość o ogólne bezpieczeństwo, spokój oraz tzw. wygodę publiczną. Ponadto przysługiwały jej również uprawnienia z zakresu sądownictwa. Członkami komisji byli marszałek, jako przewodniczący, wspomagany przez 15 komisarzy powoływanych na okres 2 lat⁴.

Komisja Policji Obojga Narodów funkcjonowała niespełna ponad rok. Działania targowiczán w 1792 r. przyniosły zniesienie wszystkich organów powstałych na mocy ustaleń Sejmu Wielkiego, w tym komisji. Jednak przez ten krótki okres zapoczątkowała wiele ważnych działań związanych z porządkiem publicznym: podjęto walkę z żebractwem, powołano specjalną komisję do opracowywania zasad higieny podczas epidemii, sprawowano kontrolę nad placami, ulicami i innymi miejscami publicznymi⁵.

Podczas insurekcji kościuszkowskiej powstało wiele instytucji o charakterze policyjnym. Władzom powstańczym udało się stworzyć własny wyspecjalizowany aparat ścigania. W skład Rady Najwyższej Narodowej, podporządkowanej naczelnikowi powstania, wchodziły trzy wydziały: porządku, sprawiedliwości i bezpieczeństwa. Najbardziej „policyjny” charakter miał Wydział Bezpieczeństwa, który zajmował się rewizjami w domach, aresztowaniami, nadzorem nad więźniami, a także kontrolą paszportów⁶. Co więcej, w celu zagwarantowania porządku w stolicy ustanowiono dwa organy o charakterze policji wojskowej: czterystuosobowy Korpus Policji, z dowódcą mjrem Felicjanem Starczewskim, oraz milicję jako rodzaj pospolitego ruszenia. Ponadto funkcjonowały lokalne komisje porządkowe, angażujące się między innymi w rozwiązywanie problemu żebractwa⁷.

Długi okres niewoli, jaki nastąpił po III rozbiórce Polski, przeszkodził dalszym reformom ustrojowym, a co za tym idzie, rozwojowi skutecznego aparatu ścigania. Rosja, Austria i Prusy wprowadziły na obszarach okupowanych własne instytucje i organy. Dopiero po narodzinach Księstwa Warszawskiego na nowo podjęto starania zmierzające do reformowania i doskonalenia administracji państwowej, w tym organów

⁴ Tamże, s. 26.

⁵ F. Koneczny, *Dzieje administracji w Polsce w zarysie*, Komorów 1999, s. 124–127.

⁶ P. Majer (red.), *Komendanci główni polskiej policji (1918–2009)*, Szczytno 2009, s. 8–9.

⁷ A. Misiuk, *Historia policji w Polsce...*, wyd. cyt., s. 42–44.

odpowiedzialnych za bezpieczeństwo. W konsekwencji, powołany został minister Policji, przeprowadzający kontrolę nad przestrzeganiem porządku publicznego. Organem wykonawczym, wspierającym działania ministra, była milicja zwana Gwardią Narodową. Ponadto departamentami, na jakie podzielono Księstwo Warszawskie, kierowali urzędnicy zwani prefektami, którym podporządkowana była policja polityczna oraz porządkowa⁸.

Na kongresie wiedeńskim w 1815 r., w miejsce Księstwa Warszawskiego utworzono Królestwo Polskie, którego najistotniejszym organem administracyjnym była Rada Stanu. W jej skład wchodziła Rada Administracyjna oraz Zgromadzenie Ogólne. Radzie Administracyjnej podlegało pięć rządowych komisji, między innymi Komisja Spraw Wewnętrznych i Policji⁹.

Równoległe do władz administracyjnych powołanych na podstawie Konstytucji Królestwa Polskiego działało wiele formacji policyjnych ściśle współpracujących i podporządkowanych carowi. Ich głównym celem było tłumienie ewentualnej „nadmiernej” aktywności społecznej Polaków oraz przeciwdziałanie tworzeniu organizacji i stowarzyszeń zmierzających do próby odzyskania niepodległości¹⁰. Mimo wszystko, jak pokazuje historia, działania te nie odznaczały się zbyt wysoką skutecznością.

Budowę zawodowej formacji o charakterze policyjnym wyraźnie utrudnił wybuch powstania listopadowego. Przebieg walk w Warszawie wymusił na władzach powstańczych decyzję o utworzeniu, ich zdaniem skuteczniejszych, formacji półwojskowych. Jako pierwszą zorganizowano Gwardię Narodową Warszawską, do której należeli przedstawiciele klasy bogatej mieszczańskiej. Do jej zadań porządkowych należało dbanie o bezpieczeństwo zakładów publicznych oraz gmachów, a także codzienne patrole na ulicach. Ponadto miała ściśle współpracować z armią. Kolejno powstały Gwardia Miejska, którą stanowili mieszczaństwo pochodzenia żydowskiego, oraz pełniąca funkcję pomocniczą Straż Bezpieczeństwa, rekrutująca się spośród najbiedniejszej warstwy społecznej, co przekładało się przede wszystkim na jej proste wyposażenie¹¹.

W czasie powstania styczniowego nie było mowy o powstaniu oficjalnych władz, które mogłyby powoływać organy zajmujące się kwestiami bezpieczeństwa. Powstańcy nie byli w stanie opanować ziem znajdujących

⁸ R. Socha, A. Letkiewicz, P. Guła, *Policyjne oddziały i pododdziały zwarte w Polsce. Historia i teraźniejszość*, Szczytno 2010, s. 31.

⁹ J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia państwa i prawa polskiego*, Warszawa 1985, s. 333.

¹⁰ A. Letkiewicz, P. Majer, *Polska policja...*, wyd. cyt., s. 29.

¹¹ P. Majer (red.), *Komendanci...*, wyd. cyt., s. 9–10.

się pod zaborem rosyjskim, co skutkowało ciągłymi działaniami w ukryciu. Jednakże pomimo konspiracyjnych warunków, w powstałym Rządzie Narodowym wyodrębniony został Wydział Policji obejmujący trzy sekcje: warszawską, prowincjonalną oraz straży narodowej i żandarmerii. Do jego podstawowych obowiązków należały sprawy związane z bezpieczeństwem podziemnego państwa, między innymi ściganie osób mogących przyczynić się do dekonspiracji całego aparatu administracyjnego, jak również oddziaływanie na świadomość społeczną w interesie władz powstańczych¹².

Działalność Wydziału Policji w czasie powstania listopadowego, oceniana z perspektywy czasu, wydaje się być jedną z bardziej profesjonalnych, a przede wszystkim skutecznych struktur organizacyjnych dbających o sprawę bezpieczeństwa i porządku publicznego w tamtym okresie.

Zakończenie I wojny światowej przyniosło niepodległej Polsce możliwość podjęcia odbudowy całości aparatu administracyjnego państwa, w tym struktur policyjnych. Ówczesna sytuacja polityczna sprawiła, że w początkowym okresie funkcje policji pełniły dwie formacje: Milicja Ludowa, powstała w 1918 r., oraz instytucja porządkowa o charakterze samorządowym — Policja Komunalna, powołana do życia rok później¹³. Działalność obu tych struktur policyjnych została zakończona wraz z uchwaleniem 24 lipca 1919 r. ustawy o Policji Państwowej¹⁴.

Zgodnie z ustawą Policja Państwowa była organem wykonawczym zarówno władz państwowych, jak i samorządowych, mającym na celu ochronę bezpieczeństwa, spokoju oraz porządku publicznego. Podlegała ona ministrowi spraw wewnętrznych, a pod względem organizacyjnym i szkoleniowym miała charakter wojskowy. W jej strukturach, zgodnie z podziałem administracyjnym państwa, wyodrębniono komendy okręgowe, powiatowe, komisariaty oraz posterunki stałe w gminach. Ponadto przy komendach okręgowych funkcjonowały urzędy śledcze zajmujące się dochodzeniami¹⁵.

Ustawa o Policji Państwowej z 1919 r. przestała obowiązywać wraz z wejściem w życie rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej o Policji

¹² A. Misiuk, *Historia policji w Polsce...*, wyd. cyt., s. 61–62.

¹³ A. Misiuk, *Policja Państwowa 1919–1939. Powstanie, organizacja, kierunki działania*, Warszawa 1996, s. 15.

¹⁴ Ustawa z 24 lipca 1919 r. o Policji Państwowej (DZP PP nr 61, poz. 363) [w:] P. Majer, *Ustawy polskiej policji (1791–2011). Źródła z komentarzem*, Szczytno 2013, s. 123–128.

¹⁵ Tamże.

Państwowej z 28 marca 1928 r.¹⁶ Zmiany w policji koncentrowały się przede wszystkim wokół jej pozycji ustrojowej. Militaryzacja oraz redukcja wpływu samorządu terytorialnego, jak również organów administracji specjalnej, skutkowały tym, że nastąpiło ograniczenie zakresu jej kompetencji do pełnienia funkcji wykonawczych wyłącznie w zakresie bezpieczeństwa i spokoju publicznego. Natomiast zadania związane z utrzymaniem porządku publicznego sprowadzały się jedynie do nadzoru i udzielania wsparcia organom bezpośrednio za te kwestie odpowiedzialnym. Warto jednak zaznaczyć, że obszar działania Policji Państwowej obejmował cały kraj, za wyjątkiem województwa śląskiego (uzyskanie autonomii), gdzie rolę tego organu pełniła Policja Województwa Śląskiego¹⁷.

Po zakończeniu II wojny światowej obóz polityczny, który w tym czasie objął władzę w Polsce, stworzył formację zwaną Milicją Obywatelską (MO), zastępującą rozwiązaną w 1944 r. Policję Państwową. Formalnie stało się to 7 października 1944 r., jednak faktycznie milicja funkcjonowała już od lipca tego roku. Obok MO istniał tzw. aparat bezpieczeństwa publicznego¹⁸.

Początkowo władze komunistyczne zapewniały, że aparat policyjny w Polsce będzie funkcjonował w formie zdecentralizowanej, jednakże podległość MO kierownikowi Resortu Bezpieczeństwa Publicznego wyrażona w art. 4 dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 7 października 1944 r. o Milicji Obywatelskiej w praktyce oznaczała scentralizowany i hierarchiczny system organizacyjny tej formacji¹⁹.

Zakres obowiązków MO nie ograniczał się jedynie do pełnienia funkcji typowo policyjnych. Obejmował on również zadania wykonywane zwykle przez cywilne organy administracji, takie jak prowadzenie ewidencji ludności czy wydawanie dowodów osobistych²⁰.

Jak podkreślił P. Majer, „Milicja Obywatelska, wbrew nazwie własnej, nie odwoływała się do aktywności obywatelskiej na rzecz dobra wspólnego, lecz była organem państwowym scentralizowanym, zhierarchizowanym,

¹⁶ Rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej z 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej, DzU RP nr 28, poz. 257.

¹⁷ A. Letkiewicz, P. Majer, *Polska policja...*, wyd. cyt., s. 64.

¹⁸ E. Moczuk, *Policja. Socjologiczne studium funkcjonowania instytucji*, Rzeszów 2013, s. 23.

¹⁹ P. Majer, *Komendanci...*, wyd. cyt., s. 89.

²⁰ J. Widacki (red.), *Ustrój i organizacja policji w Polsce oraz jej funkcje i zadania w ochronie bezpieczeństwa i porządku*, cz. 1: *Reforma policji*, Warszawa–Kra-ków 1998, s. 35–37.

negującym zasadę apolityczności i powiązaniem z aparatem bezpieczeństwa”²¹.

Kształtowanie się organów mających na celu dbałość o bezpieczeństwo w Polsce na przestrzeni wieków oraz ewolucja ich charakteru podyktowane zostały przede wszystkim zmianami politycznymi, społecznymi oraz terytorialnymi. Z perspektywy czasu można pokusić się o ocenę skuteczności czy jakości wykonywanych zadań policji. Jednakże historia pokazuje, że to rok 1990 stał się dla niej początkiem nowej ery. Jak zauważył Eugeniusz Moczuk, „Współczesna Policja nie jest tą samą, jaką była jeszcze 20 lat temu. Dzisiaj po okrzepnięciu i scaleniu jest inna, nowoczesna, reagująca szybciej i sprawniej na wszystko, co dzieje się w polskim społeczeństwie. Współczesny policjant jest wyposażony na miarę XXI w. [...] i o wiele lepiej radzi sobie z zadaniami, jakie są stawiane policji”²².

2. Obecny model organizacyjny polskiej policji

Transformacja ustrojowo-gospodarcza wynikająca ze zmian sił politycznych, jakie dokonały się w Polsce po 1989 r., spowodowała, że większość instytucji wykonujących zadania z zakresu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego przeszła gruntowne modyfikacje przede wszystkim w sferze ich struktur organizacyjnych. W miejsce dotychczasowo funkcjonujących służb podporządkowanych ministrowi spraw wewnętrznych wprowadzono nowe, oparte na rozwiązaniach dostosowanych do zmieniającej się rzeczywistości i potrzeb nowoczesnego i demokratycznego społeczeństwa.

Jednym z kluczowych rozstrzygnięć dotyczących ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego w państwie była decyzja o likwidacji Milicji Obywatelskiej, pełniącej w poprzednim systemie politycznym funkcję organu wykonawczego władzy. W jej miejsce ustawą z 6 kwietnia 1990 r. powołano Policję jako: „umundurowaną i uzbrojoną formację, służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego”²³.

²¹ P. Majer, *Komendanci...*, wyd. cyt., s. 89.

²² E. Moczuk, *Policja...*, wyd. cyt., s. 28.

²³ Ustawa z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, DzU nr 30, poz. 179 (dalej: ustawa o Policji), art. 1 ust. 1.

W modelu organizacyjnym polskiej Policji nastąpiły dwie istotne zmiany. Przede wszystkim wprowadzono podział na poszczególne jej rodzaje: policję kryminalną (w skład której wchodziły służby: dochodzeniowo-śledcza, techniki kryminalistycznej, operacyjno-rozpoznawcza i techniki operacyjnej), policję ruchu drogowego i prewencji, oddziały prewencji i pododdziały antyterrorystyczne, policję specjalistyczną oraz lokalną. Po drugie zaś, uregulowano system organów policji w ujęciu terytorialnym. Ustawa określała komendanta głównego Policji jako centralny organ administracji rządowej, podległy ministrowi spraw wewnętrznych, zarządzający pracą wszystkich funkcjonariuszy Policji. Odpowiedzialność za realizację zadań w terenie spoczywała natomiast kolejno na komendantach wojewódzkich, rejonowych oraz komisariatów²⁴.

Istotne znaczenie dla funkcjonowania instytucji Policji miały przepisy zawarte w rozdziale trzecim ustawy o Policji, formułujące podstawowe uprawnienia policjanta. Czynności realizowane przez policję w ramach jej ustawowych zadań zostały podzielone na: operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze, administracyjno-porządkowe, a także te wykonywane z polecenia prokuratora, sądu, organów administracji państwowej oraz organów samorządu terytorialnego. Ponadto unormowaniu zostały poddane takie czynności służbowe, jak legitymowanie, przeszukiwanie osób, pomieszczeń, zatrzymywanie czy kontrola osobista. Oddzielnie zaś opisano kwestie związane z użyciem środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej²⁵.

Nieprzyjemne doświadczenia w postaci licznych nadużyć, jeszcze nie tak dawno dokonywanych przez funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej, sprawiły, że ustawodawca jednoznacznie podkreślił obowiązek szanowania godności obywateli oraz respektowania praw człowieka. Wyrażało się to chociażby w określeniu podstawy prawnej kontroli korespondencji czy też stosowania tzw. środków techniki operacyjnej, uruchamianych jedynie przez ministra spraw wewnętrznych po uzyskaniu zgody prokuratora generalnego. Inną formą kontroli nad działalnością policji było prawo organów administracji ogólnej i samorządu terytorialnego do żądania wyjaśnień od organów policji i przywrócenia stanu zgodnego z prawem²⁶.

²⁴ D. Hryszkiewicz, *Spółeczna odpowiedzialność Policji. Teoria i praktyka*, Szczytno 2012, s. 75–76.

²⁵ A. Misiuk, *Instytucje policyjne...*, wyd. cyt., s. 146.

²⁶ A. Letkiewicz, P. Majer, *Zarys dziejów polskiej policji*, Szczytno 2010, s. 141.

Ustawa była niejednokrotnie modyfikowana, jednakże istotne zmiany mające znaczący wpływ na strukturę organizacyjną Policji dokonały się w 1995 r. Do najważniejszych z nich należała między innymi likwidacja policji lokalnej. Ponadto zrezygnowano z dotychczasowego podziału struktur Policji na rzecz bardziej funkcjonalnego podziału obejmującego służby: kryminalną, prewencyjną, wspomagającą oraz sądową. Rozszerzono także katalog uprawnień funkcjonariuszy, dając im większe możliwości w przypadkach użycia broni palnej, stosowania podsłuchu czy kontroli korespondencji. Dodatkowo, dzięki nowelizacji, policja zyskała podstawę prawną do pobierania, gromadzenia oraz wykorzystywania odcisków śladów linii papilarnych, zdjęć i innych danych osobowych. Wprowadzona została również instytucja zakupu kontrolowanego i przesyłki kontrolowanej. Postawiono raczej na działania długofalowe, rezygnując z szybkich i prostych, acz nieskutecznych recept na poprawę skuteczności działań policji²⁷.

Oceniając skuteczność wyodrębnianych na przestrzeni lat departamentów, biur czy jednostek Policji, warto wspomnieć o Centralnym Biurze Śledczym powołanym w 1997 r., a formalnie funkcjonującym od stycznia 2001 r. Jak zaznaczył P. Majer, „CBS stał się jednostką nie tylko efektywną w realizacji swojej misji — rozpracowania i zwalczania przestępczości zorganizowanej — ale stanowiącą również rozpoznawalną, dobrą wizytówkę całej Policji”²⁸.

Reforma podziału organów administracji rządowej i samorządowej w styczniu 1999 r. przyniosła kolejne istotne zmiany ustawy o Policji. Struktura organów Policji została dopasowana do nowego podziału terytorialno-administracyjnego przez wprowadzenie na każdym jego szczeblu odpowiednich jednostek Policji, tj. komisariatów, komend powiatowych, komend wojewódzkich. Pojawiła się także możliwość wprowadzania rewirów dzielnicowych. Zapoczątkowano również system konkursowy, będący nowym sposobem powoływania komendantów poszczególnych jednostek. Ponadto znaczna decentralizacja Policji umożliwiła jej efektywniejsze działania na poziomie terytorialnym²⁹.

Obecnie funkcjonujący model organizacyjny polskiej Policji charakteryzuje się praworządnością, hierarchicznością, strukturą organizacyjną

²⁷ P. Majer, *Ustawy...*, wyd. cyt. s. 259–260.

²⁸ P. Majer, *Komendanci...*, wyd. cyt., s. 166.

²⁹ A. Misiuk, *Model Policji w Polsce w latach transformacji systemowej po 1990 roku* [w:] A. Szymaniak, W. Ciepela (red.), *Policja w Polsce. Stan obecny i perspektywy*, t. 1, Poznań 2007, s. 61–62.